

Expunerea lui Nicolae Titulescu, reprezentantul României la Societatea Națiunilor, în legătură cu optanții unguri

(20 aprilie 1923)

Domnule Președinte, domnilor membrii ai Consiliului,

Cererea maghiară s-ar putea rezuma în câteva cuvinte astfel: România, din ură față de supușii maghiari, sub pretextul unei reforme agrare și prin aplicarea după bunul plac al dispozițiilor legale, mergând până la violarea în mod vădit a tratatelor internaționale, a urmărit și realizat falimentul economic al proprietarilor maghiari din Transilvania.

Permiteți-mi să prezint, încă de la început, în fața onoratului Consiliu, tot în câteva cuvinte, concluzia unei scurte expuneri pe care o voi prezenta în numele României și care va contrazice punct cu punct cererea maghiară.

România, fără pic de ură față de nimeni, ba chiar dimpotrivă, însuflețită de cea mai sinceră dorință de a face dreptate, dând astfel dovadă de o evidentă înțelegere a intereselor sale viitoare, a acționat, în acești ultimi ani, în spiritul unei adevărate revoluții pacifiste, transferând pe căi legale, aproape integral, pământul arabil țăranilor care-l muceau și până acum, în cea mai mare parte, ca lucrători agricoli (cu ziua).

Pentru realizarea acestei reforme capitale, România a fost silită să impună, unei mari părți a populației, sacrificii a căror rigoare nu are precedent în istoria altor popoare, cel puțin în vreme de pace. Știind însă că nu amploarea acestei reforme, ci o nedreaptă aplicare a ei ar face insuportabil acest sacrificiu, România a încercat să imprime legislației sale agrare un caracter obiectiv, aproape mecanic, semn al unei dreptăți severe poate, dar egală pentru toți. Acest lucru i-a permis, după cum veți vedea imediat, să-i trateze pe picior de perfectă egalitate și pe optanții unguri și pe proprietarii români.

Făcându-l pe proprietarul român stăpân al pământului țării, România crede că a înfăptuit un lucru ce de mult trebuia îndeplinit; acest lucru trebuie judecat mai degrabă după rezultatele lui decât după metodele folosite. În felul acesta s-a creat garanția unei relansări economice viitoare. În felul acesta, a fost posibil ca teritoriile cuprinse între Tisa, Dunăre și Nistru, să reprezinte în mod constant în ochii Europei o insulă de ordine și de pace, în vreme ce Moscova și Budapesta erau bântuite de stafia revoluției.

Operația a fost, recunosc, dureroasă, chiar foarte dureroasă. În ciuda încercărilor celor interesați de a face totul în limitele decenței și ale patriotismului, s-au ivit multe nemulțumiri. Guvernul Brătianu, care a pornit această temerară acțiune în 1914 și a

dus-o la bun sfârșit în 1917 și 1918, guvernul generalului Averescu care a continuat-o dându-i amploare și îmbogățind-o în 1920 și 1921, două guverne din care am avut onoarea să fac parte ca ministru de finanțe, alături de regretatul Take Ionescu, adept ilustru încă de la început a necesității exproprierii, au avut de suportat numeroase critici.

O aceeași hotărâre producea uneori reacții diametral opuse și, adeseori, din pricina unui același text de lege, miniștrii care se ocupau de expropriere, erau calificați când drept revoluționari de reprezentanții exasperați ai partidelor de dreapta, când drept reacționari de reprezentanții extremei stânga, care socoteau că lucrurile nu merg nici destul de repede, nici destul de departe.

Bineînțeles că după unirea Transilvaniei cu România, problema națională a accentuat greutatea unei probleme de ordin numai economic și social, până atunci, și astfel nemulțumirile au sporit, iar suferințele celor răspunzători de expropriere au crescut.

Revoluționarii, reacționarii de până ieri, devin iată, în fața dvs., șovini și opresori.

Nimeni nu se miră de acest lucru în România. Aceasta este o nouă modalitate prin care Ungaria vrea să arate lumii un lucru deja cunoscut pentru noi, vechi de când lumea, clasat.

Dar, să vedem ce face de fapt Guvernul ungar în cererea sa?

Din toate prevederile legislației privind exproprierea, extrage una sau două, le interpretează, le discută, ca și când acestea ar fi singurele importante, ca și cum ele nu s-ar aplica și cetățenilor români! Apoi, punând față în față această creație de cabinet cu o interpretare a tratatelor internaționale, cu care autorii acestora n-ar fi precis de acord, au ajuns la concluzia că este vorba de persecuție.

Nu așa se procedează cu o problemă politică privind tratamentul străinilor într-o țară.

Să ne înțelegem bine deci: nu e cazul acum să analizăm dacă românii au fost tratați cu prea multă severitate de guvernele lor. Aceasta este problema Parlamentului român, a presei românești, a opiniei publice din România, a alegerilor din România, în nici un caz a Societății Națiunilor. Problema este să știm dacă este adevărat sau nu, că cetățenii maghiari au fost persecutați în comparație cu cetățenii români.

Domnule reprezentant al Ungariei, pentru a răspunde unei astfel de probleme, nu este suficient să spunem povești: trebuie să comparăm și să judecăm faptele.

Lăsați-mă, deci, domnilor, să fac eu ceea ce n-a făcut domnul reprezentant al Ungariei. Să reintroducem în corpul legii exproprierii prevederile incriminate, să aruncăm o scurtă privire asupra motivației care a generat această lege, să vedem cum

și-a tratat România proprii ei copii și să ne întrebăm abia apoi, dacă mai este posibil ca textele citate de guvernul ungar să ni se pară o legislație aparte pentru străini și dacă ele nu sunt mai degrabă exemple ale unei legislații prea riguroase poate, o legislație românească, aceeași pentru toată lumea în materie de expropriere.

Zorii acestei legi a exproprierii, despre care discutăm astăzi, s-au ivit încă din anul 1913, când nimeni nu-i avea în vedere pe cetățenii maghiari. România ieșea din războiul balcanic, căruia îi pusese capăt tratatul de la București. Țărănimea dovedise în focul luptei calitate neașteptată. Dar situația ei din punctul de vedere al repartizării proprietății rurale era cumplit de nedreaptă. Din 8 milioane de hectare teren arabil din fostul regat, jumătate, adică 4 milioane de hectare, aparțineau unui număr de 1.200.000 țărani, capi de familie (sau, socotind 4 membri de familie, la 5.000.000 de țărani), în timp ce cealaltă jumătate aparținea unui număr de circa 4.000 proprietari.

O astfel de situație era o amenințare continuă pentru ordinea socială. Soluțiile obișnuite prin care se trecea în mod pașnic pământ din marile proprietăți în proprietatea țăranilor: cumpărare prin casierii rurale, drept de răscumpărare pentru stat, care se putea substitui astfel oricărui cumpărător particular de pământ, au fost socotite insuficiente.

S-a socotit, deci, necesară o expropriere forțată, numită expropriere în beneficiul țării sale. Dl. Ion Brătianu, șeful Partidului Liberal, a anunțat în septembrie 1913 printr-o scrisoare publică că va face din expropriere, unul din obiectivele esențiale ale viitorului său program - astfel de program implica modificarea Constituției, exproprierea fiind autorizată de Constituția existentă numai în cazuri de forță majoră, clar delimitate, adică pentru necesități ale apărării militare, ale serviciului de drumuri sau ale igienei.

În ianuarie 1914, dl. Ion Brătianu a devenit președintele Consiliului de Miniștri.

În mai 1914 au avut loc alegerile constituționale, și, lucru de mirare, deși s-a bucurat de votul unui corp electoral restrâns, format în mare parte din proprietarii de pământuri, majoritatea a fost favorabilă revizuirii Constituției, în scopul exproprierii unei mari suprafețe de teren arabil, deținută de marii proprietari.

Spun o mare suprafață, pentru că nimeni nu se gândea și nici nu se putea gândi în mai 1914 la exproprierea aproape în totalitate a marilor proprietari de după aceea. Atunci a fost conceput însă instrumentul juridic care a permis mai târziu efectuarea în mod practic a exproprierii pe măsură ce o impuneau necesitățile războiului și ale perioadei de război.

Apoi a început primul război mondial.

Până la intrarea în război, România nu și-a putut permite să treacă la aplicarea unei reforme de asemenea anvergură, cunoscută fiind instabilitatea din perioada de neutralitate.

Dar, în 1917, când armata română s-a retras în Moldova, când două treimi din teritoriul românesc au fost invadate, când armata rusă a început să se împrăstie în dezordine, s-a considerat că aplicarea imediată a legii exproprierii este o cerință a apărării. Acest lucru ar fi sporit interesul țărănimii de a apăra pământul țării; dacă autoritățile n-ar fi făcut nimic, s-ar fi putut crede că și-au uitat promisiunile din 1914. Și erau destui cei care doreau să se creadă acest lucru.

Maiestatea sa, regele României, a fost cel care, în ianuarie 1917, printr-un mesaj adresat soldaților din tranșee, a anunțat că se va trece neîntârziat la aplicarea legii exproprierii.

Este deci incorectă afirmația că amenințarea revoluției ruse a determinat punerea în practică a legii exproprierii. Anii 1913 și 1914 stau dovadă a acestui lucru. Iar revoluția rusă a izbucnit abia în martie 1917.

Pe de altă parte, este evident faptul că războiul a lărgit cadrul creat legii exproprierii, așa cum a fost creat în 1913 și 1914.

La Iași s-a trecut deci la aplicarea legii exproprierii. Am să rezum totul spunându-vă ca în 1917 s-a hotărât ca 2 milioane și câteva sute de mii de hectare să fie luate marilor proprietari pentru a fi împărțite țăranilor.

Prin decretul-lege din decembrie 1918, domnul Ion Duca, actualul ministru al afacerilor străine ale României, pe atunci ministru al agriculturii, a aplicat măsurile constituționale votate la Iași.

În paralel, pe măsura unirii noilor teritorii românești cu patria mamă, s-a trecut la expropriere și în aceste ținuturi.

Astfel, Parlamentul Basarbiei, □Sfatul Țării□ a votat la 27 noiembrie 1918 o lege a exproprierii pentru Basarabia, promulgată prin decretul regal din 22 decembrie 1918.

Tot așa s-a procedat și în Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș; în conformitate cu punctul 5 al articolului 3 al hotărârii Adunării Naționale a României, reprezentanții acestora s-au întrunit la Alba Iulia, între 18 noiembrie și 1 decembrie 1918, iar Consiliul Dirigent Român al acestor noi regiuni, sub președinția domnului Iuliu Maniu, șeful Partidului Național Țărănesc, a luat măsurile necesare pentru aplicarea prin decretul-lege nr. 3.911 din 1919 a unor dispoziții similare în Transilvania. [...]

Domnilor, cred că tratatele de pace au recunoscut unirea Transilvaniei cu România datorită imensei majorități pe care o reprezintă populația românească din această regiune. Atunci vorbim de o lege care se aplică unui mare număr de români. Și mai cred că cetățenii de naționalitate maghiară nu pot susține că nu au fost tratați pe picior de egalitate cu cetățenii români de vreme ce situația lor din punctul de vedere al proprietății este aceeași cu cea a proprietarilor români din Transilvania. Trebuie oare

să mai adaug faptul că țărani cultivatori de pământ au fost făcuți proprietari ai pământului, indiferent de naționalitatea anterioară Unirii și că, în felul acesta, un mare număr de foști cetățeni maghiari sunt în prezent proprietari în Transilvania datorită legilor românești de expropriere? [...]

Spuneam că pentru a salva ceea ce mai era de salvat din marea proprietate, legiuitorul a procedat la o ierarhizare după anumite criterii artificiale, poate, dar necesare.

Absenteismul este unul dintre aceste criterii! De el este vorba în primul rând în cererea guvernului ungar. [...]

Onoratul reprezentant al Ungariei spune că cetățenii maghiari nu știau că, dacă au lipsit din Transilvania între 1918 și 1921, vor fi expropriați în totalitate în 1922.

Am onoarea, însă, să-i răspund onoratului reprezentant al Ungariei: nici cetățenii români n-au știut că dacă și-au arendat pământurile între 1910 și 1920 vor fi expropriați în totalitate în 1921.

Aș mai adăuga, în fine, pentru a-l lămuri definitiv pe onoratul reprezentant al Ungariei că cetățenii români care și-au dat în arendă pământul pentru o singură zi, la 23 aprilie 1920, după ce au avut de suferit rigorile exproprierii, nu puteau ști că vor fi supuși unei a doua reduceri a terenurilor lor! Și totuși acest lucru s-a întâmplat!

Și, dacă judecăm mai bine lucrurile, criteriul absenteismului care este de fapt transpunerea juridică a afirmației potrivit căreia cei ce nu sunt de față nu au niciodată dreptate, nu este cu nimic mai real sau mai just decât celelalte două criterii.

Admit chiar să se spună și că în anumite cazuri, se poate ajunge la comiterea unor mari nedreptăți. Am fi primii care le-ar deplânge, dar, spun din nou, am elaborat această legislație din rațiuni superioare oricărui criteriu de dreptate individual.

Nu admit însă în nici un caz să se spună că această lege își are obârșia în sentimentele de ostilitate față de cetățenii maghiari și că ea este o armă legală de tortură împotriva străinilor.

Și-apoi, oare prevederile privind absenteismul sunt cele care au determinat în cea mai mare parte pierderea de către cetățenii maghiari a bunurilor lor?

Nu, domnilor!

Dispozițiile generale ale legii exproprierii aplicate atât celor prezenți cât și celor absenți sunt cele care au determinat reducerea suprafețelor de mii de hectare la niște suprafețe minimale.

Prevederea privind absenteismul nu a contribuit decât la sărăcirea unui număr restrâns de persoane.

Oare legiuitorul român să-și fi ales pentru a-și ascunde otrava destinată cetățenilor maghiari tocmai această prevedere cu o aplicare atât de restrânsă? Trebuie să recunoașteți că suntem niște opresori cam timorați și niște șovini cam neîndemânatici.

Asta-nseamnă, probabil, că am făcut doar o tentativă.

Pentru ca pretențiile părții ungare să fie întemeiate, ar fi necesar ca textul de lege să se aplice numai cetățenilor maghiari. Ori legea nu face nici o deosebire. Orice cetățean român care a absentat fizic din țară în perioada menționată este expropriat în totalitate.

Prevederile sunt aceleași pentru toată lumea. E vorba chiar, de ceva mai mult. În favoarea proprietarilor din Transilvania, spre deosebire de proprietarii din Regat, s-au adus unele amendamente care atenuază rigorile legii, acest lucru datorându-se, între altele, faptulul că, ținând cont de prezența minorității maghiare în Transilvania și de cât de ușor și-ar putea face loc ideea de persecuție în astfel de împrejurări, legiuitorul român a preferat să acționeze cu mai multă prudență în Transilvania.

Astfel, în fostul Regat, proprietățile străinilor au fost expropriate integral dacă proprietarul a lipsit din țară în perioada 1918-1921.

În Regat, un cetățean maghiar ar fi putut fi expropriat în totalitate pentru simplul fapt că e străin; acest lucru s-a putut întâmpla în Transilvania, numai dacă ar fi lipsit din țară în acea perioadă.

În vechiul Regat, absenteismul antrenează exproprierea integrală, indiferent de suprafața terenurilor. În Transilvania, ea nu se aplică decât suprafețelor mai mari de 50 iugăre.

Deci, pe micii proprietari care s-au speriat și au fugit din pricina războiului, și acum se pot întoarce, prevederile legii nu-i afectează.

Absenteismul economic - darea în arendă timp de 10 ani - antrenează exproprierea în totalitate în vechiul Regat, iar în Transilvania lasă totuși proprietarului un minimum intangibil (Art. 8 p.a.).

Rezumând, în Transilvania un proprietar este expropriat doar dacă se-ncadrează la absenteism, fie că e român, fie că e străin, integritatea proprietății sale nu e afectată în nici un caz din pricina dării în arendă pe durata a zece ani. În Transilvania, deci, există o egalitate perfectă între proprietarii români și cei străini, iar proprietarii din Transilvania sunt favorizați față de cei din vechiul Regat. [...]

Ungaria însă nu se mulțumește cu egalitatea dintre proprietarii unguri și proprietarii români; ameliorarea regimului proprietății în Transilvania, spre deosebire de cea din vechiul Regat, nu o impresionează deloc. Ceea ce dorește Ungaria este ca, în teritoriul Transilvaniei, proprietarii maghiari să fie privilegiați față de proprietarii români.

Acesta este obiectul ascuns al cererii guvernului ungar, așa înțelege Ungaria să respecte tratatele internaționale.

Interpretarea pe care o dă ea tratatului de la Trianon este dintre cele mai caracteristice. Tratatul a garantat cetățenilor maghiari care optează pentru naționalitatea maghiară, păstrarea tuturor bunurilor imobiliare. Asta înseamnă, pentru Ungaria, că bunurile imobiliare ale acestor cetățeni nu pot fi afectate de prevederile legilor românești, asta înseamnă, în orice caz, că aceste bunuri nu pot fi expropriate în cazul unei plăți așa cum prevăd legile românești.

Ce a urmărit tratatul de la Trianon, după părerea noastră?

Să mențină o regulă care este de drept comun, de multă vreme, în toate tratatele internaționale: să extindă tolerența internațională față de străini permițându-le să fie proprietari, să-i protejeze pe optanți de o eventuală confiscare a bunurilor. Optanții rămân proprietari în ciuda opțiunii lor, dar proprietari chiar în cadrul legii românești. Deci, dreptul de proprietate poate fi ulterior modificat de statul suveran, dat fiind faptul că prevederile sale au un caracter general și se aplică tuturor cetățenilor.

Tratatul de la Trianon nu s-a gândit nici o clipă după părerea noastră, că în România se vor crea insule de proprietăți individuale, de care legea românească nu se va putea atinge niciodată, fără sancționarea, la nivel internațional, a legii. [...]

Cereți ca țărani să vă restituie pământurile - imposibilitate materială.

Da, spun imposibilitate materială, căci pentru a face acest lucru, ar fi necesar ca guvernul, care a evitat revoluția, expropriind marile domenii pentru a le împărți la mii de țărani, să se hotărască astăzi să provoace revoluția, expropriind mii de țărani pentru a reface mari domenii.

Și chiar dacă nu veți obține nimic din tot ce cereți, ce contează! Veți avea din nou prilej să puneți în discuție situația generală creată de tratate, pentru că, așa cum voi înșivă o spuneți cu propriile dvs. cuvinte în cererea dvs.: privilegiile pe care le cerem sunt în strânsă relație compensatorie cu marile acumulări teritoriale ale României. [...]

Sursa: Ioan Scurtu, Theodora Stănescu-Stanciu, Georgiana Margareta Scurtu – Istoria românilor între anii 1918–1940